

Agnieszka Chmielewska

**Czynniki ryzyka w uprawianiu
turystyki paralotniowej**

Wstęp

Ryzyko jest nieodłącznym atrybutem wszelkiej aktywności człowieka, szczególnie w uprawianiu sportów ekstremalnych, w których bardzo często dochodzi do wypadków, urazów i kontuzji. Ostatnie stulecia, w porównaniu z okresami poprzednimi, przyniosły duże zmiany w warunkach życia człowieka, a także w jego zachowaniu. Coraz częściej jesteśmy zmęczeni pracą, codziennością, nie wystarcza nam już tradycyjna forma odpoczynku – „zwykła” turystyka. Pragniemy zasmakować czegoś zupełnie innego, niebezpiecznego, poszukując nowych wrażeń w celu wyżycia się w naturze i odreagowania stresów. Poszukiwanie nowych lub niezwykłych doznań w celu odreagowania stresów to podstawowa cecha charakteru turysty w dzisiejszych czasach.

Każdego roku rośnie liczba osób młodych i ludzi starszych uprawiających turystykę ekstremalną. Turystyka ekstremalna jest zjawiskiem nowym, charakterystycznym dla przełomu XX i XXI w. Celem tej ekstremalnej aktywności jest czerpanie nadzwyczajnych wrażeń, emocji, przyjemności. Do takich należy paralotniarstwo.

Cechą charakterystyczną paralotni jest brak silnika. Spokój, cisza zakłócona jedynie szumem powietrza, widok ziemi z odległości kilkuset metrów, czy też kilku kilometrów, obłoki tuż pod stopami. Trudno wyobrazić sobie inną, bardziej relaksującą, formę odpoczynku w dzisiejszym, pełnym napięć świecie. Paralotniarstwo pozwala oderwać się na czas lotu od zwykłych, codziennych spraw, zapomnieć o kłopotach. Obecnie jest najszybciej rozwijającym się i zarazem najbardziej dostępne

pnym sportem lotniczym. Decydują o tym względnie niskie koszty tego sportu oraz duża dostępność szkół paralotniowych.

Paralotniarstwo jest zarówno aktywnością sportową, jak i aktywnością turystyczną. Paralotnia, zwana też „glajtem”, przy pomocy lekkiego, miękkiego skrzydła umożliwia podczas długiego, spokojnego lotu obserwację powierzchni ziemi i zwiedzanie z powietrza. W celu praktykowania tej formy turystyki konieczny jest zazwyczaj wyjazd poza miejscowość stałego zamieszkania, ponieważ do klasycznego startu potrzebne są odpowiednie warunki terenowe, tj. góry, zbocza, klify itp. Obecnie paralotniarstwo uprawia się powszechnie w wielu krajach. Jednak związane jest to ze znacznym ryzykiem utraty zdrowia, a czasem nawet śmierci. Każdego roku rośnie liczba kontuzji i wypadków podczas uprawiania paralotniarstwa.

Ryzyko w uprawianiu paralotniarstwa

Ryzyko, które jest nierozzerwalnie związane z turystyką paralotniową, oznacza prawdopodobieństwo zrealizowania się niepożądanego zdarzenia, które spowodować może, lecz nie musi, jakąś szkodę lub stratę, będącą udziałem tego, kogo zdarzenie to dotyczy (turysty).

Istnienie ryzyka jest możliwe tylko poprzez ciągłą zmianę. Zmiana może dotyczyć wszystkiego, co się da pomyśleć i wyodrębnić, tj. tożsamości przedmiotu, rzeczy, osoby, czy też pewnego stanu rzeczywistości itp. Natomiast zdarzenie jest wynikiem zmiany. Czynniki stymulujące (zewnętrzne, wewnętrzne) okoliczności, w wyniku których następuje zdarzenie niepożądane, określamy niebezpieczeństwem. Pojawienie się niebezpieczeństwa kreuje stan zagrożenia. Wystąpienia jakiegoś niebezpieczeństwa w czasie dość długim może sprawić, że zagrożenie przekroczy stan krytyczny i następuje zmiana, zdarzenie zrealizuje się (www.kiu.pl).

Biorąc pod uwagę źródła niebezpieczeństw ryzyka można podzielić je na ryzyko przyrodnicze i społeczne. Ryzyko przyrodnicze kreowane jest przez samą przyrodę, np. ryzyko huraganu. Ryzyko społeczne tworzone jest przez człowieka jako jednostkę lub społeczeństwo.

W związku z tym, że ocean powietrza daje możliwość uprawiania specyficznych form aktywności sportowo-turystycznych, można mówić

o ryzyku powietrznym. Powietrze jest żywiołem, który niesie ze sobą wiele zagrożeń. W turbulencji (są to gwałtowne oraz nagłe zawirowania powietrza) skrzydło może się poskładać, co grozi bardzo poważnymi konsekwencjami. Zagrożenia, jakie niesie powietrze mogą prowadzić do utraty zdrowia, życia lub zniszczenia mienia.

Obok rozmaitych rodzajów ryzyka związanego z uprawianiem turystyki paralotniowej, można wyróżnić też jego typy ze względu na sytuację, w jakiej znajduje się podejmujący ryzyko, czyli turysta. Do takich typów ryzyka należy:

- ryzyko antropogenne – uwarunkowane decyzjami człowieka, wynikające przede wszystkim z brawury, przeliczenia się z siłami; czy też
- ryzyko technogenne – związane z działaniem sprzętu i urządzeń technicznych, np. nieprawidłowe działanie sterówki (Jędrzejczyk 2002).

Ryzyko w turystyce paralotniowej można również podzielić na obiektywne i subiektywne. Podział ten wynika z okoliczności związanych z jego realizacją. Ryzyko jest obiektywne, jeśli źródłem jego istnienia są fizyczne właściwości właściciela obiektu (lub osoby). Ryzyko jest subiektywne, kiedy tkwi ono w osobie właściciela danego obiektu, w jego sposobie życia i charakterze.

Ryzyko w paralotniarstwie może łączyć się z maksymalnym wysiłkiem psychofizycznym oraz przekroczeniem granic bezpieczeństwa dla osiągnięcia wyniku. Turysta-paralotniarz z każdym lotem podejmuje od nowa ryzyko. Start to symboliczny moment odcięcia pępowiny – odtąd jest zdany sam na siebie, na własne umiejętności, doświadczenie i zdolność podejmowania ryzyka.

Z uprawianiem paralotniowej aktywności turystycznej nieodłącznie związane jest ryzyko kontuzji, trwałego uszczerbku zdrowia, a także narażenia życia. Zagrożone może być zdrowie i życie własne (kontuzja), a także innych turystów (kolizja pilotów).

Czynniki ryzyka w uprawianiu turystyki paralotniowej

Głównymi czynnikami ryzyka w uprawianiu turystyki paralotniowej, które wpływają na jego wielkość i natężenie, są niebezpieczeństwo i hazard. Niebezpieczeństwem mogą być niektóre zjawiska występujące w przyrodzie powodujące stan zagrożenia, np. silny wiatr, który może

spowodować złamanie ręki u turysty. Hazard jest natomiast zespołem warunków i okoliczności, w których realizuje się dane niebezpieczeństwo. Warunki te decydują o rozmiarze szkód i jego nasileniu (Ronka-Chmielowiec 2002).

Pośród czynników powodujących potencjalne ryzyko w turystyce paralotniowej wskazuje się najczęściej czynniki subiektywne, czyli zależne od działania człowieka. Zaliczamy do nich m.in.: zespół cech psychicznych i fizycznych, jakimi dysponuje turysta w określonej sytuacji. Plany i zamierzenia turysty przeważnie są śmielsze od posiadanych predyspozycji fizycznych. Możliwości organizmu są jednak zależne od odpowiedniego przygotowania ruchowego, właściwego odżywiania, a także umiejętności skutecznego odpoczynku.

Opanowanie techniki lotu pozwala na swobodne żeglowanie w powietrzu prawie w każdych warunkach meteorologicznych. Doskonalenie techniki lotu jest podstawowym czynnikiem bezpiecznego poruszania się w powietrzu.

Sprzęt może stanowić realne niebezpieczeństwo dla jego użytkownika (turysty). Tego typu zagrożenia biorą się przede wszystkim z niewłaściwego doboru sprzętu, niewłaściwego jego użytkowania, czy też braku przygotowania do lotu. Szczególne znaczenie ma ubiór turysty. Powinien on być tak dobrany, by pozwalał na bezpieczne przebywanie w trudnych warunkach atmosferycznych, chroniąc przed zimnem, urazami (kask), jak również fizycznym wyczerpaniem.

W przypadku ignorowania przepisów eksploatacyjnych duże zagrożenie przedstawiają urządzenia wyciągowe. Nieprzestrzeganie prawa lotniczego oraz brak zdyscyplinowania są chyba największymi zagrożeniami dla turysty-paralotniarza. Tylko dobra znajomość i restrykcyjne przestrzeganie przepisów prawa jest kluczem do bezpiecznego uprawiania turystyki paralotniowej.

Do czynników obiektywnych (niezależnych od woli paralotniarza), które należy uwzględnić podczas lotów, zalicza się przede wszystkim:

- ukształtowanie terenu oraz
- zjawiska pogodowe.

Istotne niebezpieczeństwo dla pilota stanowi ukształtowanie terenu i występujące na powierzchni ziemi przeszkody. Poruszanie się na stromych stokach wymaga zdecydowanie lepszej techniki startu czy też techniki lądowania. Z kolei istnienie różnorodnych przeszkód zwiększa

niebezpieczeństwo uderzenia w nie przez paralotnię. Wśród najgroźniejszych przeszkód należy wymienić: ścianę lasu, budynki, słupy elektryczne.

Równie duże niebezpieczeństwo w uprawianiu turystyki paralotniowej stanowią zjawiska pogodowe. Jednym z najczęściej spotykanych zagrożeń jest silny wiatr, który ogranicza pole manewru i wymusza kierunek lotu, powodując dostanie się paralotni w rejony silnych turbulencji albo prądów duszących. Może to mieć poważne konsekwencje dla turysty-pilota, a w skrajnych przypadkach może nawet doprowadzić do jego śmierci. Prądy duszące stanowią znaczne zagrożenie, ponieważ ograniczają możliwość swobodnego wyboru miejsca do lądowania. Skutkiem takiego zagrożenia może być np. uszkodzenie ciała (kontuzja) turysty. Szczególnie groźne jest znalezienie się na zawietrznej (tzn. w strefie rotorów). Wiatr może wiać dosłownie z każdego kierunku, co niesie z sobą wysokie ryzyko utraty zdrowia, a nawet życia.

Jeszcze inne, niezwykle poważne zagrożenie stanowi dla paralotniarza burza. Podczas budowania się chmury burzowej pojawia się najczęściej wzrost temperatury, wilgotności, szybki spadek ciśnienia, porywisty wiatr i wyładowania elektryczne. Zjawiskom tym towarzyszą bardzo silne noszenia, które mogą wessać pilota do wnętrza chmury.

Chmura burzowa prowadzi do powstania silnych opadów deszczu i/lub śniegu, które wnikają w materiał skrzydła. Wilgotna tkanina powoduje, że skrzydło staje się cięższe, trudniej się napełnia, powoli zakręca i opada pod większym kątem, czego końcowym efektem jest znaczące pogorszenie zdolności lotnych. W konsekwencji może to doprowadzić do gwałtownego, niekontrolowanego upadku pilota z dużej wysokości. Podczas burzy tworzą się także bardzo silne prądy powietrzne o zróżnicowanym kierunku, które niosą ze sobą kawałki lodu z prędkościami dochodzącymi niekiedy nawet do kilkudziesięciu metrów na sekundę. Uderzenia gradu, silne turbulencje, niska temperatura, wyładowania elektryczne sprawiają, że szanse na przeżycie wciągniętego przez chmurę turysty-pilota są bardzo małe (Dudek, Włodarczak 2006).

Podsumowanie

Poznanie czynników ryzyka i zrozumienie zagrożeń z nich wynikających to najważniejszy element zapobiegania wypadkom, urazom i kontuzjom w turystyce paralotniowej. Wiedza meteorologiczna, doświadczenie, znajomość przepisów prawa, przygotowanie do przebywania w środowisku powietrznym, stanowią podstawowe czynniki bezpieczeństwa. Fundamentalną rzeczą jest jednak posiadanie odpowiedniej odporności psychicznej, pozwalającej na zachowanie spokoju w sytuacjach trudnych (zagrożenia), a także umiejętność zastosowania rozwiązań adekwatnych do zaistniałej sytuacji.

Literatura

Dudek P., Włodarczak Z., 2006, *Paralotniarstwo*, Areta, Bydgoszcz.
Jędrzejczyk I. (red.), 2002, *Rozwój funkcji turystycznej i rekreacyjnej polskich obszarów górskich*, Akademia Wychowania Fizycznego, Katowice.
Ronka-Chmielowiec W. (red.), 2002, *Ubezpieczenia. Rynek i ryzyko*, PWE, Warszawa.

Strony internetowe

www.kiu.pl (data dostępu: 25.09.2009)

Risk factors in paragliding tourism

Summary

This article presents a new form of paragliding tourism. Paragliding is directly connected with health hazards or even life loss as well as inability of score achievements by a tourist. The attempts of defining the risks in paragliding tourism have been done. The main risk factors in paragliding have been presented as well.

Translated by Agnieszka Chmielewska